dr Anna N. Kmieć
Filia nr 11 WBP-KK

#PoczytajMy 8

Tomasz Lem, *Awantury na tle powszechnego ciążenia,* Wydawnictwo Literackie 2009.

Stanisław Lem we wspomnieniach syna

Stanisław Lem to postać wybitna, pisarz (i myśliciel) najwyższej klasy. Znany i ceniony na całym świecie. Geniusz, który spostrzeżeniami wyprzedzał epokę. Gdy czytam jego artykuły i eseje, które powstawały w latach 70. i 80., odnoszę wrażenie, że miał umiejętność przenoszenia się w czasie i przewidywania przyszłości. W swoich książkach karmi czytelnika przemyśleniami, niekiedy przerażającymi i niezbyt optymistycznymi, ale jakże aktualnymi i prawdziwymi...

Nietrudno się zatem domyślić, że Stanisław Lem stał się inspiracją dla biografów i dziennikarzy, którzy starają się zgłębić jego twórczość i światopogląd, przedstawić i zrozumieć sposób myślenia, przeanalizować dokonania. W księgarniach, oprócz biografii pisarza znajdziemy także wydania jego korespondencji i wywiady-rzeki (adresy bibliograficzne wybranych zamieszczam na końcu tekstu). Tyle o Lemie, jako wybitnym twórcy. A ile wiemy o nim z przekazów mniej oficjalnych?

By poznać Stanisława Lema z nieco innej, prywatnej strony, a dzięki temu jeszcze lepiej zrozumieć jego twórczość, polecam książkę *Awantury na tle powszechnego ciążenia*, której autorem jest jego syn - Tomasz. Co niezwykle cenne, nie jest to opowieść, w której postać kluczowa jest przesadnie koloryzowana, wybielana lub przeciwnie - oczerniana. Nie ma w niej skrajności i rozliczeń. To raczej subtelny obraz Stanisława Lema, który występuje w roli ojca (ale także męża, przyjaciela, znajomego…). Dzięki takiemu ujęciu przekonujemy się, jak bardzo jego życie prywatne było zsynchronizowane z tym, co działo się w jego przenikliwym, pisarskim umyśle i co w efekcie pojawiało się na kartach jego prac.

Podejmowane codziennie, zwykłe decyzje, sposoby budowania relacji z innymi, w tym relacji w małżeństwie i wreszcie sposoby wychowywania dziecka, podszyte były dokładnie takimi samymi lękami i zdziwieniami, jakie Stanisław Lem przedstawia w wielu swoich książkach. Tak kolejne teksty, jak i jego codzienne działania, były efektem przenikliwych obserwacji i analiz (dokonywanych na bieżąco!). Może to czasami dawać wrażenie spontaniczności w podejmowaniu decyzji, ale według mnie to raczej dowód na umiejętne korzystanie z daru, jakim jest widzenie i dogłębne analizowanie warstw rzeczywistości, których wielu z nas nie dostrzega.

Zapoznając się ze spostrzeżeniami Stanisława Lema, dotyczącymi absurdów, wynikających z otaczającej go rzeczywistości, wielu z nas zapewne doszuka się wątków,

które przemycał do dzieł sf, mistrzowsko bawiąc się przy tym nieograniczonymi możliwościami wyobraźni i potęgą metafory.

Tomasz Lem cytuje wypowiedzi ojca, przytacza wiele relacji, dotyczących tego, jak Stanisław objaśniał mu świat, jak wprowadzał go w życie i jak starał się przez nie prowadzić. Bardzo poruszające są jego reakcje na sytuacje polityczną, jaka miała miejsce w Polsce w latach 70. i 80., a której efektem była decyzja o opuszczeniu kraju i kształceniu syna za granicą. Z tych relacji wyłania się obraz pragmatyka, racjonalisty, twardo stąpającego po ziemi, czasami wręcz surowego. Mimo tego, że często relacje ojciec-syn mogą się wydawać wręcz oschłe, Tomasz w żaden sposób nie skarży się na "zaniedbanie emocjonalne" ze strony ojca. Uczy się go rozumieć, często nawet przewidywać jego niespodziewane reakcje.

Według mnie poznanie „nieoficjalnego" Stanisława Lema, czyli takiego, jaki wyłania się podczas lektury opisywanej tu książki, stanowić będzie doskonale dopełnienie znajomości jego twórczości. Uważam, że znawcy i fani lemowskich dzieł będą mogli dzięki temu skonfrontować przedstawianą tam rzeczywistość z postacią jej twórcy i dzięki temu lepiej zrozumieć jego przekazy. Dla tych, którzy czytanie Lema maja dopiero w planach, książka będzie świetnym wprowadzeniem w świat fikcji - często pozornej - bo takiej, która miała doskonale odzwierciedlenie w otaczającym pisarza (i nas!) świecie.

Zob. także:

Bereś S., Lem S., *Tako rzecze Lem. Ze Stanisławem Lemem rozmawia Stanisław Bereś*, Wydawnictwo Literackie 2018.

Fiałkowski T., Lem S., *Świat na krawędzi. Ze Stanisławem Lemem rozmawia Tomasz Fiałkowski*, Wydawnictwo Literackie 2018.

Lem S., Kandel M., *Sława i fortuna. Listy Stanisława Lema do Michaela Kandla 1972-1987*, Wydawnictwo Literackie 2013.

Lipska E. (i in.), *Boli tylko gdy się śmieję… Listy i rozmowy*, Wydawnictwo Literackie 2018.
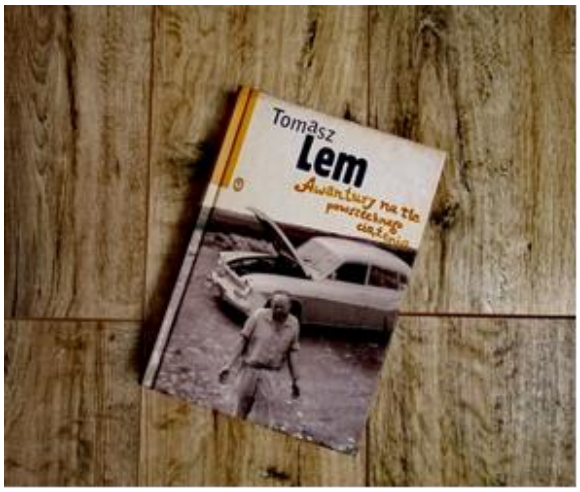
Orliński W., *Lem. Życie nie z tej ziemi*, Czarne 2021.